

ویژگی‌های موضوع تحقیق پیمایشی و ساختار نگارش آثار

در جشنواره رشد هفتم

الف) ویژگی‌های موضوع تحقیقات پیمایشی (میدانی)

- **ادراکی بودن**
محقق باید مسئله را با تمام وجود ادراک کرده باشد. هدف و جهت‌گیری تحقیق برای محقق می‌بایست روشن و بدون ابهام باشد. از نظر موضوع، مفاهیم، ابعاد مجهول، متغیرهای اندازه‌گیری، چهارچوب نظری و مبنای فرضیه‌سازی قابل آزمایش، شفاف باشد و در آنها ابهامی وجود نداشته باشد.
- **بسیط بودن**
منظور از بسیط بودن این است که مسئله باید واحد باشد و حالت ترکیبی نداشته باشد؛ زیرا در مسائل ترکیبی روش‌شناسی و دستیابی به اهداف تحقیق دارای ابهام است و هر کدام از اجزاء ترکیب روش‌شناسی خاص خود را می‌طلبد.
- **خُرد بودن**
مسائل کلان و عام در تحقیق علمی حل نمی‌شود؛ چون فرصت و منابع مالی محقق محدود است. علاوه بر این، عملیاتی کردن متغیرهای مسائل کلی‌تر و کلان مشکل است و اندازه‌گیری آن امکان‌پذیر نیست.
- **قابلیت بررسی داشتن**
تحقیق علمی باید امکان‌پذیر و قابل اجرا باشد؛ یعنی باید بتوان ماهیت آن را شناسایی کرد؛ بنابراین در تحقیقاتی که ماهیت تجربی یا اجتماعی دارند، باید امکان مشاهده و اندازه‌گیری و آزمایش وجود داشته باشد.
- **نو بودن**
مسئله تحقیق باید اصیل و جدید باشد تا بتوان با حل آن موضوع تازه‌ای را مطرح و علم جدیدی را تولید کرد. مسائل و موضوعاتی که قبلاً مورد بررسی قرار گرفته و قطعیت آنها اعلام شده است نیاز به تکرار تحقیقات ندارند؛ البته بجز مسائل و موضوعاتی که عنوان ثابت دارند، ولی از متغیرهای مکانی تأثیر پذیرفته‌اند یا نظریه و بعد خاصی از موضوع را مورد

آزمایش و بررسی قرار می‌دهند. به طور مثال اگر مسئله طلاق در یک محدوده جغرافیایی یا دوره زمانی خاص مورد بررسی قرار گرفته است در حدود جغرافیایی یا دوره زمانی دیگر قابل تحقیق و بررسی است.

- **ارتباط با رشته تخصصی محقق**

از یک سو، محققان معمولاً به یک حوزه و رشته‌ی علمی و تخصصی وابسته‌اند که هویت علمی خود را از آن می‌گیرند و از سوی دیگر با توجه به تولید فزاینده علم و تخصصی شدن حوزه‌های معرفتی، یک محقق کمتر می‌تواند به حوزه‌های دیگر وارد شود؛ بنابراین، محققان، بویژه دانشجویان باید از ارتباط منطقی مسئله تحقیق و رشته‌ی تخصصی خود اطمینان یابند. برای تحقیق در موضوعات میان رشته‌ای میتوان از متخصصان رشته‌ای که محقق تخصص ندارد یا تخصص کمتری دارد مشاوره و همکاری گرفت.

- **منابع**

برای انجام یک تحقیق علمی می‌بایست منابع و مآخذ مورد نیاز آن موجود باشد. بویژه برای محققین و پژوهشگرانی که به نوعی مبتدی بوده و در ابتدای راه یادگیری و کسب تجربه انجام تحقیق هستند شایسته است که موضوعاتی را انتخاب کنند که منابع و مآخذ معتبر و قابل اعتنائی پیرامون آن وجود داشته باشد.

- **امکان دسترسی به جمعیت آماری**

موضوع تحقیق پیمایشی باید به گونه‌ای باشد که امکان دسترسی به جمعیت آماری وجود داشته باشد. به طور مثال اگر جمعیت آماری زندانیان باشند دسترسی طلاب به زندان‌ها کار بسیار سختی است.

- **تفکیک نگرش‌سنجی و رفتارسنجی**

در موضوع تحقیق می‌بایست مشخص شود که محقق می‌خواهد نگرش جمعیت آماری نسبت به یک موضوع را بررسی کند یا رفتار ایشان را بررسی کند. برخی از موضوعات قابلیت رفتار سنجی ندارند به طور مثال در مورد حجاب اگر جمعیت آماری آقایان باشند صرفاً امکان نگرش سنجی وجود دارد و نمی‌شود رفتار سنجی صورت پذیرد.

- **توصیفی بودن و تبیینی بودن**

در موضوع تحقیق می‌بایست مشخص شود که محقق قصد مطالعه توصیفی دارد یا تبیینی.

ب) ساختار نگارش

هر تحقیق پیمایشی شامل ۵ فصل است:

۱. کلیات

- بیان مسئله
- اهمیت و ضرورت تحقیق
- اهداف تحقیق

۲. ادبیات نظری تحقیق

- پیشینه تحقیق
- چارچوب و مبانی نظری
- فرضیه‌ها
- مدل تحلیل

۳. روش‌شناسی تحقیق

- روش یا نوع تحقیق
- جمعیت (جامعه) آماری
- نمونه آماری
- شیوه نمونه‌گیری
- ابزار و تکنیک‌های جمع‌آوری اطلاعات
- اعتبار و پایایی
- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- تعریف نظری و عملی متغیرها

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

- سیمای پاسخگویان
- آزمون فرضیات

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

برای آشنایی بیشتر با ساز و کارهای تحقیقات پیمایشی پیشنهاد می‌شود به کتاب‌های «ره پویان پژوهش» جلد‌های ۸، ۹، ۱۰ که به وسیله مرکز نشر هاجر منتشر شده مراجعه فرمایید.